

СЕМАНТИКА ЕПІСТЕМОЛОГІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація

У статті розглядаються особливості семантики епістемологічної модальності в англійській мові. Значення епістемологічної модальності базується на основі доказовості твердження мовця, а також його ставлення до існуючих фактів. Автор будує своє дослідження на порівнянні значень дієслів з епістемологічною модальністю, які вживаються в реченнях, зокрема характеризуються значення модальних дієслів *must, will, would, should, may*, а також значення речень, в яких не вживаються модальні дієслова. У статті доведено, завдяки прикладам, що речення, які не мають модальних дієслів, семантично є більш стверджувальними та переконливими, ніж речення з модальними дієсловами. Автор ставить за мету визначити правильну семантику епістемологічної модальності та зазначити важливі фактори, які допомагають розрізнити правильність суджень в епістемологічно модальних реченнях та немодальних реченнях. У статті модальні дієслова, які виражають необхідність та можливість відповідно представлені як модальний символ вираження необхідності та модальний символ вираження можливості, а за семантикою модальні символи допомагають розкрити зв'язки між словами в реченні. Завдяки деонтичній модальності можливо побачити, що зв'язок між словами в реченні, базується на правилах та законах, в той час як епістемологічна модальність передбачає сприйняття інформації, яка підтверджується відомими фактами.

Ключові слова: семантика, епістемологічна модальність, деонтична (коренева) модальність, контекст, модальний символ вираження можливості, модальний символ вираження необхідності.

Постановка проблеми. Сучасне мовознавство характеризується надзвичайним інтересом науковців до категорії модальності. Сьогодні модальні зв'язки для багатьох лінгвістів є об'єктом вивчення. Категорія модальності – це категорія мови, що несе в собі судження стосовно реальності висловлювання, іншими словами – це суб'єктивне відношення мовця до свого висловлювання, або відношення змісту висловлювання до реальності. Існує також думка, що немає висловлювань без модальності [1, с. 44].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові роботи, які присвячені проблемам модальності, здебільшого приділяють увагу визначенню та дослідженню зазначеного поняття, а також розглядають різні види модальності. Ґрунтовні дослідження категорії модальності репрезентовано працями В.В. Виноградова (1972), Н.Ю. Шведової (1980), Г.О. Золотової (1973), В.Г. Гака (1972), Н.А. Золототрубової (1975), Н.Д. Зайченко (1989). Інноваційні підходи в дослідженні цієї категорії спостерігаємо в роботах І.Р. Вихованця (1993), А.П. Грищенка (1997), Н.В. Гуйванюк (1997), Г.П. Немця (1999), Б.Є. Арама (1995), Є.А. Попова (2000) та ін. Вчені-лінгвісти розробили різноманітні класифікації модальності. Основними типами модальності є: реальна – ірреальна, внутрішня – зовнішня, суб'єктивна – об'єктивна, епістемологічна (відноситься до знань та пізнання) – деонтична (виражає обов'язок та зобов'язання).

Визначення не вивчених частин загальної проблеми. Явище модальності залишається об'єктом дослідження багатьох лінгвістів і воно завжди є актуальним, адже важко передати будь-які мовні засоби без вираження модальності в них. На нашу думку, більшої уваги заслуговує детальний аналіз типів модальності. У нашому дослідженні ми зупинимося на характеристиці епістемологічної модальності.

Основна мета нашого дослідження – розглянути особливості та значення епістемологічної модальності в англійській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Епістемологічна модальність базується на основі інформації чи доказів, тобто на основі знань та понять. Епістемологія (від грецького *episteme* – знання) – це філософська концепція, філософське вчення про пізнання [2, с. 173]. Епістемологічна модальність – це різновид лінгвістичної модальності, що виражає ступінь довіри, судження та оцінку мовця, або переконання, на яких ґрунтуються його судження. Іншими словами, епістемологічна модальність виражає сумніви, здогадки, або впевненість чи переконаність мовця стосовно того предмету чи особи, про яку він говорить [7, с. 21].

Розглянемо приклади двох речень, у яких модальні дієслова *must* і *may* розглядаються як епістемологічна модальність:

1. *John must be rich.*
2. *John may be rich.*

Спостерігаючи за Джоном, ми помітили, що він витратив багато коштів на придбання дорогих речей. Ми можемо бути більше переконаними (як у реченні 1), або менше переконаними (як у реченні 2) у тому, що Джон багатий, беручи до уваги результат нашого спостереження за ним. Отже, дієслова *must* і *may* є епістемологічними модальними дієсловами.

У реченнях, поданих для прикладу, мовець не знає, чи Джон є насправді багатим чи бідним. Епістемологічне використання модальних дієслів є актуальним не лише тому, що мовець має певну кількість знань, які дозволили йому зробити висновки, а й тому, що він може вибрати або дієслово з сильною епістемологічною модальністю (*must*), або зі слабкою епістемологічною модальністю (*may*) у ситуації, яка наведена вище, коли він бачить, що Джон витрачає багато грошей.

Модальні дієслова в англійській мові виражають різноманітні значення модальності. Модальні дієслова поділяють на дві основні категорії: епістемологічна модальність та коренева (деонтична) модальність. Термін «коренева модальність» використовується для вираження дозволу чи здатності, що є протилежним сутності поняття епістемологічна модальність [3, с. 967]. На відміну від кореневої модальності, епістемологічна модальність тісно пов'язана

зі ставленням мовця до правди, це ставлення перебуває у площині модальності. Британський дослідник Перкінз зазначив, що епістемологічна модальність в основному відображує стан відсутності знань, що на перший погляд звучить іронічно, адже термін «епістемологія» означає знання [8, с. 364]. Відсутність знань, точніше, неповнота знань викликають у мовця різне ставлення до предмета обговорення, наприклад, різну ступінь впевненості мовця. Ступінь впевненості може виражатися різними модальними дієсловами, наприклад:

Мовець 1:

Someone is at the door.

Мовець 2:

1. *That would be Mary.*
2. *That must be Mary.*
3. *That will be Mary.*
4. *That should be Mary.*
5. *That may be Mary.*
6. *That might be Mary.*

Мовець 2 може відреагувати на слова мовця 1, використовуючи різні модальні дієслова, як це подано у прикладі вище. Усі модальні дієслова, які використані в реченнях, є епістемологічними, оскільки вони передають впевненість мовця в тому, що людина, яка перебуває за дверима – це Мері. Проте, тут важливо зазначити, що використані дієслова передають різний рівень впевненості мовця. Ступінь впевненості слабшає від першого до останнього речення. Епістемологічне модальне дієслово *would* передає ступінь найвищої впевненості в тому, що саме Мері перебуває за дверима. Наступним модальним дієсловом за ступенем впевненості є *must*.

Так, високий ступінь впевненості виражається завдяки:

- *must*: дуже впевнено, необхідно
- *will*: відносно впевнено
- *should*: напевно, впевнено
- *may*: досить можливо, напевно

Низький ступінь впевненості виражають:

- could, might: можливо, може бути [9, с. 261].

Важливо відзначити, що речення, які не мають модальних дієслів, семантично є більш переконливими, ніж речення з модальними дієсловами [6, с. 367]. Розглянемо два випадки, які можуть допомогти зрозуміти значення такого твердження. Якщо виглянути через вікно і побачити, що на вулиці іде дощ, для переконливої характеристики цього випадку, використовується речення, в якому немає модального дієслова (*It is raining outside*), адже речення з модальним дієсловом буде недоречним (*It must be raining outside*).

І навпаки, перебуваючи в будівлі і побачивши людей, які заходять в будівлю з мокрими парасольками, доречно буде передати значення побаченого реченням з модальним дієсловом.

У першому випадку, коли в реченні немає модального дієслова, мовець у момент мовлення спостерігає за ситуацією, коли іде дощ, і стверджує це завдяки візуальним доказам. У другому випадку, коли в реченні є модальне дієслово, мовець стверджує, що іде дощ завдяки логічним припущенням, оскільки він побачив, що люди з мокрими парасольками заходять в будівлю. Але його твердження не базується на прямих доказах. Іншими словами, у реченні без модального дієслова, мовець оперує прямими знаннями та доказами, які не потребують перевірки чи доведення. Але в реченні з модальним дієсловом все відбувається навпаки. Речення з епістемологічною модальністю (другий випадок) слугує певним сигналом для мовця щодо ймовірної правильності оцінки ситуації.

Модальні дієслова, які виражають необхідність та можливість відповідно представлені в мовознавстві як модальний символ вираження необхідності та модальний символ вираження можливості. За семантикою модальні символи допомагають розкрити зв'язки між словами в реченні. Так, наприклад, завдяки деонтичній модальності ми можемо побачити, що зв'язок між словами в реченні, базується на правилах та законах, в той час як епістемологічна модальність передбачає сприйняття інформації, яка підтверджується відомими

фактами. Семантика модального символу вираження необхідності базується на обмеженні прав, а семантика модального символу вираження можливості передбачає сполучуваність слів у твердженні. Іншими словами, модальні символи вираження необхідності трактуються як універсальні квантифікатори відкритості зв'язків між словами в реченні, а модальні символи вираження можливості є відповідними екзистенціальними квантифікаторами [3, с. 968].

Відповідно до семантичного аналізу, коли визначається семантика епістемологічної модальності, до уваги беруться сполучуваність слів або обмеженість у їх використанні для підтвердження фактів.

Необхідно пояснити вибір різних варіантів з епістемологічною модальністю на основі прикладів, які допоможуть зрозуміти семантику речень. Наприклад, Майк працює в офісі. Зазвичай він вимикає світло, коли іде з офісу. Коли у його вікні, світиться світло, мовець може припустити, де перебуває Майк, використовуючи непрямі докази, адже самого Майка побачити не можливо, а лише світло у вікні офісу дає можливість мовцю зробити припущення. Отже, мовець може використати одне з запропонованих речень:

1. *Mike is in his office.*
2. *Mike must be in his office.*
3. *Mike should be in his office.*
4. *Mike may be in his office.*

У першому реченні, яке не містить модальності, мовець переконаний, що його твердження правдиве. Друге речення, в якому вжите епістемологічне модальне дієслово *must* із сильною модальністю, що виражає епістемологічну впевненість, є слабшим за значенням, ніж перше речення, але сильнішим – за третє речення, в якому вжите епістемологічне модальне дієслово, яке виражає необхідність. Епістемологічне модальне *may*, яке виражає можливість, є найслабшим за значенням. Те, що об'єднує всі чотири речення, – це опис твердження мовця, який базується на прямому факті, що було світло у вікні офісу, де працює Майк. Епістемологічна модальність характеризується маркуванням ступеня впевненості, необхідності чи можливості мовця стосовно

висловлення правдивих припущень запропонованого контенту. Тобто, докази, які має мовець, будуть визначати ступінь впевненості, з якою він вірить запропонованим ідеям. Наприклад, у реченні з епістемологічним модальним *must*, мовець є достатньо переконаним в тому, що Майк перебуває в офісі. В той же час, в реченні з модальним дієсловом *should* мовець вважає докази слабким індикатором вищезазначеного факту. Таким чином, вибір епістемологічних модальних дієслів залежить від ставлення мовця до запропонованих доказів.

Останнім часом багато лінгвістів та філософів сперечаються з приводу того, що контекст, в якому вжита епістемологічна модальність та контекст, в якому вона виявляється та оцінюється, потрібно розглядати за семантичною інтерпретацією речень з епістемологічною модальністю [4, с. 131]. Епістемологічна модальність, в основному, сконцентрована на виявленні доказовості твердження. Чим більш суттєвими є докази, тим дієслова з більш сильним епістемологічним значенням будуть вжиті в реченні.

Важливо зазначити, що вибір того, на стільки надійними є докази для твердження, перебуває за межами семантичного поля. Це відбувається тому, що речення з епістемологічною модальністю відображають ставлення мовця до оцінки доказів у контексті, в якому вони вжиті [5, с. 276].

Крім того, важливо відзначити, щоб зафіксувати прагматичний аспект кодування мовцем непрямих доказів, потрібно узяти до уваги той факт, що дієслова з епістемологічною модальністю можуть виражати припущення. Використання епістемологічної модальності для вираження необхідності за допомогою модального дієслова *must* є індикатором того, що мовець сприймає докази, які наведені завдяки епістемологічній модальності вираження необхідності, більш переконливішими, ніж ті, які виражені завдяки модальному дієслову *may*, що виражає можливість [5, с. 280]. Мовець, який вживає епістемологічну модальність, використовує докази з більшою точністю, коли говорить про визначений факт. Інакше, мовцеві немає сенсу використовувати дієслова з епістемологічною модальністю. Іншими словами, це і є умовою використання епістемологічної модальності [10, с. 259].

У **висновках** зазначимо, що семантика епістемологічної модальності в англійській мові визначається у полі семантики модальності, що базується на обмеженні того, що відомо або є дійсністю. Використання епістемологічної модальності сигналізує про те, що мовець робить висновки, базуючись на доказах, які він бачить перед собою. Важливо відзначити, що семантика епістемологічної модальності базується на двох компонентах: компонент доказовості та епістемологічний компонент. Перший компонент є джерелом інформації або доказовості, на основі якого мовець базує своє твердження, в той час, як другий компонент відображає ставлення мовця до оцінювання та сприйняття джерела інформації.

У нашому дослідженні ми показали, що проблема визначення семантики епістемологічної модальності потребує значної уваги та дослідження. Перспективи **подальших нових наукових розвідок** полягають у вивченні та порівнянні речень з різними типами модальності, порівняння семантики модальних та немодальних речень, та особливостей перекладу речень з різними типами модальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли – М. : Иностранная литература, 1961. – 395 с.
2. Меркулов И.П. Эпистемология / И.П. Меркулов. Т. 1. Ч. 1. Гл. 3. СПб., 2003. – 265 с.
3. Butler, J. A Minimalist Treatment of Modality / J. Butler : in *Lingua* 113, 2003. – P. 967 – 996.
4. Egan, A., Hawthorne, J., and Weatherson, B. Epistemic Modals in Context. In Preyer, G. and Peter, G., (eds), *Contextualism in Philosophy : Knowledge, Meaning, and Truth*. Oxford : Oxford University Press, 2005. – P. 131 – 170.
5. Faller, M. *Semantics and Pragmatics of Evidentials in Cuzco Quechua* / Martina Faller. Ph.D Thesis, Stanford University, 2002. – 304 p.

6. Giannakidou, A. Affective Dependencies, in *Linguistics and Philosophy* / A. Giannakidou, 2002. – P. 367 – 421.
7. Nuyts, Jan. *Epistemic Modality, Language and Conceptualization: A Cognitive-Pragmatic Perspective* / Jan Nuyts : John Benjamins Publishing Company, 2001. – 428 p.
8. Perkins, M. *Modal Expressions in English* / M. Perkins. – London : Frances Printer, 1983. – 364 p.
9. Ward, G, J. Kaplan, and B. Bimer. Epistemic would, Open Propositions, and Truncated Clefts, To appear in *Topics on the Grammar-Pragmatics Interface : Papers in Honor of Jeanette K. Gundel*, edited by N. Hedberg and R. Zacharski. Amsterdam : John Benjamins, 2003. – 348 p.
10. Westmoreland, R. *Information and Intonation in Natural Language Modality* / R. Westmoreland. Ph.D Thesis, Indiana University, 1988. – 320 p.

Анотация

В статье рассматриваются особенности семантики эпистемологической модальности в английском языке. Значение эпистемологической модальности базируется на основе доказательности утверждение говорящего, а также его отношении к существующим фактам. Автор строит свое исследование на сравнении значений глаголов с эпистемологической модальности, которые употребляются в предложениях, в частности характеризуются значение модальных глаголов *must*, *will*, *would*, *should*, *may*, а также значение предложений, в которых не используются модальные глаголы. В статье доказано, благодаря примерам, что предложения, которые не имеют модальных глаголов, семантически более утвердительно и убедительно, чем предложения с модальными глаголами. Автор ставит целью определить правильную семантику эпистемологической модальности и отметить важные факторы, которые помогают различить правильность суждений в эпистемологически модальных предложениях и немодальных предложениях. В статье модальные глаголы, выражающие необходимость и возможность

соответственно представлены как модальный символ выражения необходимости и модальный символ выражения возможности, а по семантике модальные символы помогают раскрыть связь между словами в предложении. Благодаря деонтической модальности можно увидеть, что связь между словами в предложении, базируется на правилах и законах, в то время как эпистемологическая модальность предполагает восприятие информации, которая подтверждается известными фактами.

Ключевые слова: семантика, эпистемологическая модальность, деонтическая (корневая) модальность, контекст, модальный символ выражения возможности, модальный символ выражения необходимости.

Annotation

The article discusses the features of the semantics of epistemic modality in English. Epistemic modality value is based on the speaker's statement of evidence, as well as its relation to existing facts. The author builds his research on comparing the values of verbs with epistemic modality used in sentences, in particular characterized by the value of the modal verbs must, will, would, should, may, and the importance of the proposals, which do not use modal verbs. It is proved through examples that the proposals without modal verbs, semantically more assertive and persuasive than those which deal with modal verbs. The author seeks to define the semantics of correct epistemological modality and note the important factors that help to distinguish the correct judgments of epistemically modal and non-modal sentences. Modal verbs expressing necessity and possibility are represented respectively as the necessity modal operator and the possibility modal operator and on the semantics of modal symbols help to reveal the connection between words in a sentence. Thanks to deontic modality we can see that the relationship between words in a sentence are based on rules and laws, while epistemic modality involves the perception of information, as evidenced by the known fact.

Key Words: semantics, epistemological modality, deontic (root) modality, contextual, the necessity modal operator, the possibility modal operator.